

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

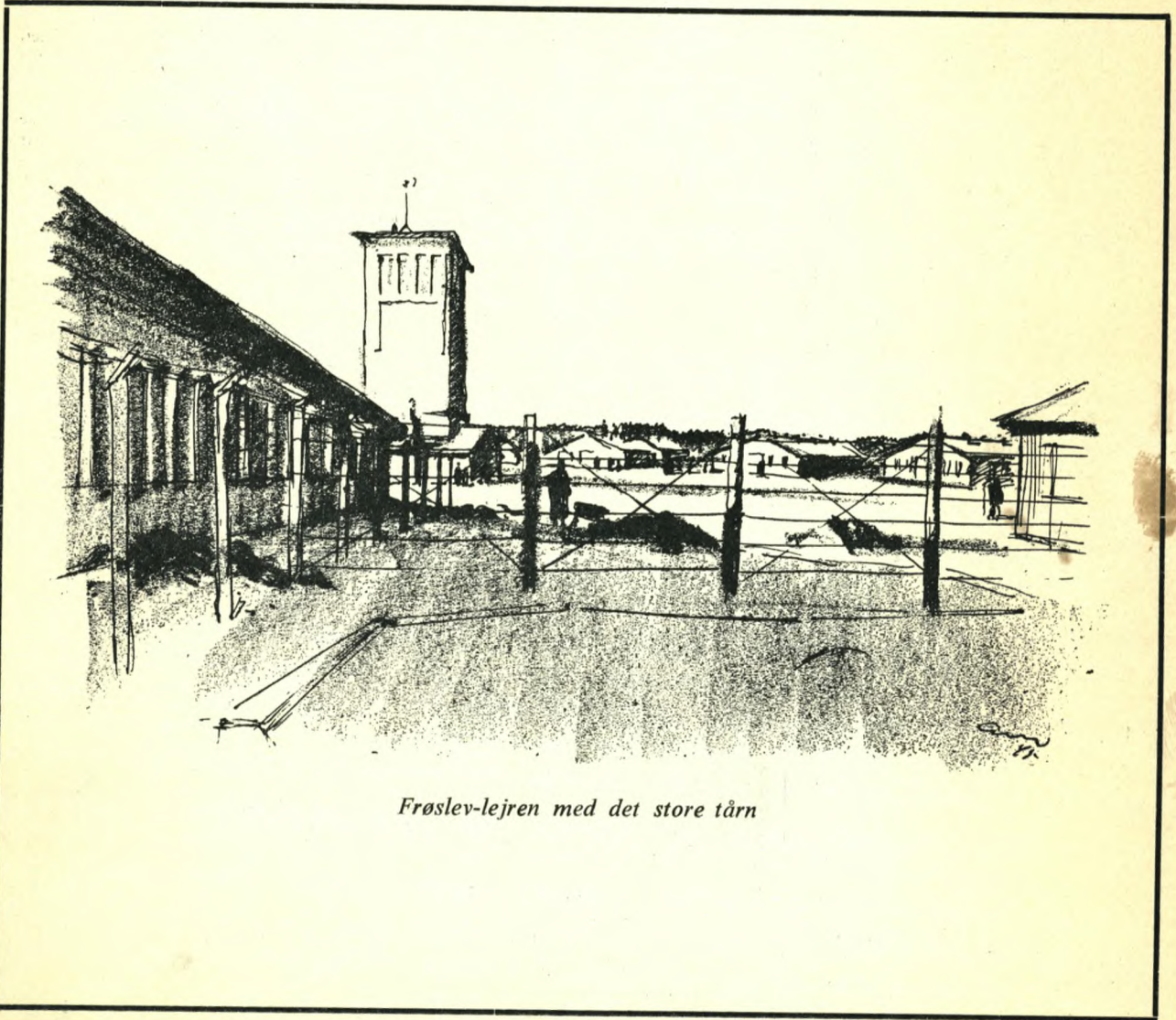
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRÅD

UDGIVET AF

**KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND**

Frøslev-lejren med det store tårn

Inde i bladet: Julehilsen fra formanden for K. H. ★ Dagbogsblade fra julen i Frøslev ★ Vi er jo alle skyldige, sagde man i Hamborg ★ Et ildnende manifest fra nazitidens forfulgte i fem lande ★ Frøslevlejren - Faarhuslejren - Padborglejren.

Brdr. Bendtsen

Aktieselskab

Aalborg Trælasthandel

Nyhavnsgade 14, Aalborg

BREDGADE 25 E
KØBENHAVN K

Telefon Central 15026

*Alle slags klichéer
i fineste udførelse*

Esso
Service-Station
v. Arne Zachariassen

Dag- og
Natekspedition

Hellerup

Strandvej 44
Ryvang 1299 - 6828

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: Ordrup Jagtvej 175 (kontortid 9—12,30).
Telf. Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i Frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til ud- deling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af del- tagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lig- nende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Kontorchef i krigsministeriet, oberstløjtnant Fl. B. Larsen, Slots- holmsgade 10, Kbh.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Sekretær og leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Kaptajn Aage Eifer, Sortedamsdossering 99, Kbhvn. Ø. Tria 2571.

Den øvrige bestyrelse:

Christensen, Allan C., forlagsboghandler, Thorvaldsensvej 9, København, V.
Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Alborg.
Darling, Sv., tobakshandler, Hillerød.
Fog, Mogens, professor, dr. med., Søllingsvej 17, Charlottenlund.
Hansen, Viggo, fabrikant, Spigerborggade 2, Varde.
Holt, Paul, seminarieførstander, Århus.
Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus.
Johansen, P. A., arkitekt, Bernstorffs allé 80, Charlottenlund.
Kjeldsen, K. oberstløjtnant, Odense.
Kæraa, Leo, tandtekniker, Banegårdspladsen, Århus.
Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø.
Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus.
Madsen, N. J., pastor, Vorning pr. Hammershøj.
Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby skole, Nr. Søby, Fyn.
Malling-Jacobsen, A., ritmester, Kollund.
Møller, Poul, fabrikant, Skive.
Næsted, Børge, læge, Odense.
Olesen, O., kontorchef, Kastanie allé 7, Herning.
Olesen, Otto W., boghandler, Randers.
Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg.
Riis, Poul, forbundssekretær, pastor, Lyngbyvej 180, København Ø.
Thestrup, K., dommer, Viborg.
Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

Glædelig jul og godt nytår!

Julen nærmer sig, og det gamle år går på hæld.

Kammeraternes Hjælpefond sender alle vore gamle kammerater en hjertelig hilsen.

Det er allerede 6. gang, vi kan fejre julen siden vort lands udfrielse af fjendevold — og mon ikke alle de af os, der nåede at finde et nummer i Tysklands koncentrationslejre, hvert år siden har måttet tænke tilbage på den jul, vi oplevede der. Det var i enhver ydre henseende den fattigste jul, vi har fejret, fjernt fra vore hjem, fattigere end de fattigste hjemme, intet juleevangelium, intet træ, intet julemåltid. I en af sine salmer om julens herre, siger Brorson:

»Det var og ej hans eget, det hø,
hvori han lå,
han havde ej så meget, han kunne
ligge på.«

De kår var unægtelig blevet vore. Men aldrig har måske julens bud tonet så stærkt for os, som det gjorde det år, mens tankerne gik mod nord til hjem og kære, og vi ikke vidste, om vi mere skulle mødes med dem på denne jord. Vi vidste, at mange endnu skulle blive ofre for det tyske folks ondskab; det kunne lige så godt blive os selv som kammeraten ved vor side, der om få dage skulle slæbes til krematoriet.

Når jeg i år ønsker jer en glædelig jul, er det med ønsket om, at glæden og freden fra hin jul ikke må blive husvild hos os nu, hvor vi kan samles med mennesker, vi holder af, og iøvrigt holde jul efter vore gamle traditioner.

Og mens julelysene brænder ud, skifter året; fra 1950 går vi ind i 1951. Vi siger tak for det gamle år. Tak for sammenhold og for støtte, så vi har kunnet tage nye opgaver op og løse dem. — Glædeligt er det at tænke på, at vi udover vort almindelige hjælpearbejde har været i stand til at minde vor befrier Folke Bernadotte ved oprettelse af Bernadotte-værelser på 4. Maj kollegierne i Horsens, Esbjerg og Aarhus. I det nye år håber vi, at det også må forundes os at navngive Bernadotte-værelser på kollegierne i Aalborg og København, så at vi også dér kan yde vor indsats til gavn for vor ungdom og genopbygningen af folkets fremtid.

Et godt og lykkeligt nytår til alle kammeraterne på trods af nødstid og

jerntid over verden. Måtte de kræfter, som styrer vort land, føre det frem til løsning af opgaver af betydning for genrejsningen af fred og velstand blandt folkene.

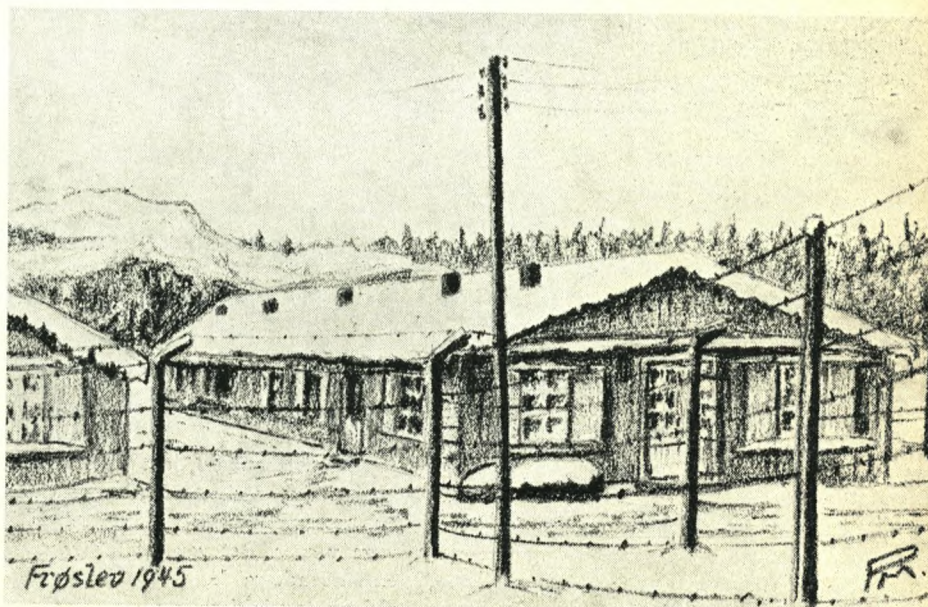
Kaj Dahl.

Dagbogsblade fra julen i Frøslev Af Aage Eifer

Juleaftensdag 1944.

Så skulle vi da opleve een Jul i fangenskab. Den første og forhåbentlig også den sidste. Det har været en meget streng dag og bliver sikkert en streng aften med alle de tanker på ens kære, der rører sig i sindet.

Tror de mon, at jeg er røget af sted med sidste transport! Mon bødlerne vil få en glad jul — trods alt!

Sne over Frøslev-lejren

Juledag 1944.

Har sovet skidt i nat med sære og rædsomme drømme.

Jeg vil ud at gå en tur i ensomhed — så godt det nu lader sig gøre her i lejren.

Iøvrigt gik juleaften over al forventning godt. Vi havde pyntet barakken med gran overalt, og på stuen har vi et lille juletræ, beskedent pyntet. Kl. 15,30 holdt Kinch gudstjeneste på gangen, og da vi begyndte på de gammelkendte julesalmer kneb det for adskillige. Også jeg havde en klump i halsen, da vi sang.

Efter salmerne holdt Kinch en meget tør juleprædiken — så tør, at vi alle kom ned på jorden igen, men det var vist godt det samme, ellers havde det vel endt med gråd og jammer.

Efter gudstjenesten middagsspisning: Flæskesteg og æblekage. Mellem retterne sang politiets sangkor, og Digmann sang politiets sangkor, og Digmann holdt en kort og god juletale.

Derefter uddelte den danske forvaltning 2 pakker cigaretter pr. mand. Efter spisningen var der uddeling af gavepakker fra Røde Kors.

Appel kl. 19,30 og derefter juleunderholdning på gangen. Vi indledede atter med en julesalme, og derefter var der oplæsning af Moustgaard og Wiedemann samt julelotteri; men aftenens clou var dog Johnstads juletale. Det er

en af de smukkeste, bedste og mest manende taler jeg nogensinde har hørt. Den vil altid være et smukt og højtideligt minde om en tid, man ellers nok ville være foruden.

Efter den fælles julehøjtidelighed sluttede vi af på stuerne, hvor vi hos os spiste spegesild m. m. tartarmad og dertil bouillon. Vi kom først i seng kl. 23.

Vi lå og sludrede lidt, men faldt ellers ret hurtigt i søvn ovenpå dagens anstrengelser.

Juledag 1944 fortsat

I dag var jeg til den smukkeste gudstjeneste, jeg har oplevet.

Prædikant var pastor Quistgaard. Han talte ualmindelig smukt om julens budskab og om julens æventyr og poesi. Han citerede og derefter sang vi bl. a. Grundtvigs »Velkommen igen Guds engle små«.

Lettere i sindet gik jeg op på »Picadilly« for i fred og ro og alene at lade alle de smukke tanker og ord bundfælde sig, men ak det var forgæves.

Efter 2 minutters forløb mødte jeg en kammerat, der slog følge med mig og ødelagde den gode stemning, jeg kunne mærke var undervejs.

Glimt fra en fælleskirkelig konference i Hamborg

Vi er jo alle skyldige — sagde man

Tyskerne taknemlige, fordi vi vil have fællesskab med dem

Den tyske kirke står midt i en serie mere end voldsomme problemer, men den arbejder hårdt og energisk. Et spørgsmål, der stærkt optager de tyske teologer er skyldspørgsmålet, bl. a. overfor de tidligere besatte lande. Man søger at klare sig med, »at der da også fandtes ordentlige tyskere« — eller man prøver at teologisere spørgsmålet. Sidst er disse kvaler hos tyskerne kommet tydeligst frem ved en skandinavisk-tysk kirkelig konference, som holdtes i Hamborg, og hvori der deltog repræsentanter fra den norske, den svenske og den danske Kirke. Fra Danmark deltog 7 præster. Blandt dem var også

chefen for Kirkens Korshær, pastor Haldor Hald. Han har nu i disse dage aflagt det første rigtige besøg i efterkrigstidens Tyskland. Sidste gang, han var der, var, da han sad indenfor kz-lejrens pigtråd.

— Tyskerne havde ønsket at få denne konference i deres eget land, udtaler pastor Hald, idet de betonede, at de havde nydt så megen gæstfrihed i de nordiske lande, og de nu selv ville være værter. Det var det forøvrigt på en strålende måde, da det økumeniske råd nu tog initiativet til sammenkomsten.

»Vi er alle skyldige«

— Men skyldspørgsmålet kom på ny frem?

— Det lå og lurede bag det hele. Allerede den første dag, da landesbischof Schöffler bød os velkommen, kom han ind på skyldspørgsmålet. Vi kunne ikke slippe for en fornemmelse af, at de fleste vægrede sig ved at gå ind under det i al sin skarphed — enten betonedede man, at der dog også fandtes »ordentlige tyskere« — eller også teologiserede man spørgsmålet i retning af, at »vi jo alle er skyldige«. Gennem hele konferencen fik man dog en klar følelse af, at tyskerne oprigtigt ønskede et fællesskab med os. Jeg tror næsten, man kan sige, at de var meget taknemlige fordi vi ville have et fællesskab med dem.

— Nazismen stikker ikke hovedet frem af og til?

— I de kredse, hvor vi kom, mærkede vi kun en lettelse over, at man var sluppet fri for nazismens sag. Situationen i vestzonen må vel nærmest karakteriseres sådan, at man lever i en ventetid. Nazismen har spillet fallit — kommunismen indgyder bare frygt. Tyskerne regner med, at kommunismen kun vil byde dem de samme levevilkår som nazismen, blot med omvendt fortegn. Man kan vel egentlig bedst karakterisere Tyskland som det tomme hus, der venter på at blive taget i besiddelse. Det giver naturligvis kirken et ganske særligt ansvar, idet spørgsmålet er, hvordan vi får formuleret budskabet sådan, at det kan gribes af mennesker af i dag, og det var i grunden det, hele konferencen drejede sig om.

Vinduerne skal slås op.

— Kan der så komme et ordentligt samarbejde i gang?

— Det tror jeg. Det har i hvert fald en utrolig betydning, at der sådan kan komme samtaler i gang tværs over landegrænserne. Det har værdi såvel folkeligt som kirkeligt. Der gives og modtages impulser, som nok skal blive frugtbargjort i selve arbejdet, og man kunne ønske at mange flere fik lejlighed til at være med ved sådanne forhandlinger, og man må inderligt håbe, at det arbejde, som det økumeniske fællesråd gør, må nå ud til langt større kredse. Det går ellers let sådan, at

man ikke tror, at der er andet, der dur, end ens eget. Vi skal have vinduerne slået op.

Fortiden spiller ind.

— Generer det ikke en tidligere kzelejr fange at »slå vinduerne op« til Tyskland?

— Spørger De mig om det ...? Jeg skal villigt indrømme, at jeg under konferencen ikke kunne lade være med i fantasien at trække de tyskere i uniform, som vi forhandlede med, for at se, hvordan de ville se ud som officerer, men der er jo alligevel et meneske at finde i hver enkelt af dem — og det var i grunden en oplevelse at møde det menneske. Jeg er klar over, at netop jeg havde godt af at være sammen med dem. Glemme kan man jo aldrig, og hvor kan det være svært at gemme alt det fra dengang bort.

— Hvilke problemer kæmper den tyske kirke med?

— Det var vort indtryk, at der var mange af dem, men der arbejdes godt — for det første teologisk. Når man lytter til diskussionen, genkender man i hvert fald en reel problemstilling bag diskussionen. Jeg mener dermed, at det er reelle problemer, de søger et teologisk svar på. Det sker naturligvis med ægte tysk grundighed. Der findes næppe en tysker, som kan tage fat på et eller andet problem uden at begynde med Adam og Eva ...! Vi hørte en del foredrag dernede om det praktiske kirkelige arbejde — og vi så de for-

hold, som de arbejdede under. I første række spiller boligforholdene ind. Hamborg mistede under krigen ca. halvdel af sine lejligheder, og en sådan åreladning medfører selvsagt ganske uoverskuelige vanskeligheder. F. eks. aflagde vi besøg i nogle af deres nødboliger, der var indrettet i højbunkers med 2 meter tykke mure og uden vinduer. Det elektriske lys brændte hele dagen og duften fra maden i de forskellige lejligheder var meget mærkbar. I sådanne lejligheder turde man dog ikke lade familier med børn bo. Endvidere så vi de boliger, som tyskerne kalder »Nissenhütten«. De har trægvale og er iøvrigt bygget af halvrunde blikplader. En familie på 6 medlemmer kunne få en sådan hytte til rådighed. Flygtningeproblemet forøger også Tysklands vanskeligheder. Vi besøgte en gennemgangslejr, hvor hver enkelt familie havde et lille »rum« — det var begrænset af tæpper og indrettet i en stor sal ... Midt i al dette arbejdede den tyske kirke energisk. Der lød røster fra adskillige distrikter om en så voldsom tilstrømning til kirkerne, at det simpelthen var et problem for præsterne overhovedet at få kræfter til at overkomme arbejdet. For eksempel fortalte der, at menneskene i Ruhrområdet strømmede til kirkerne i tusindtal. I Hamburg forsøgte man ligeledes at dukke ned midt i problemerne, og det gjaldt både beværtningsmission og meget mere. Man kunne ikke lade være med at tænke på vor egen Korshær midt i det hele. *Kim.*

Et ildnende manifest fra nazitidens forfulgte i fem lande.

Et opråb fra tidligere fanger til nuværende og tidligere politiske fanger — udsendt fra Holland.

Repræsentanter fra Europas frihedsbevægelse har været samlede i Haag, hvorfra de udsender følgende

MANIFEST til folkene bag jerntæppet:

Vi henvender os først til de ansvarlige kommunister, som engang var vore kammerater i kampen mod Hitler og til dem, der delte lidelserne med os i fængsel, k.z.-lejr og i landflygtighed.

Engang sammenbandt os ikke blot sorgen over de millioner af fælles kam-

merater, erindringen om befrielsens dag og sejren over Hitler. Også et fælles løfte forenede os. Denne ed således: „Aldrig mere skal denne menneskehedens største skændsel, diktaturets terror og k.z.-lejrenes barbari gentage sig!“

Hvem skulle dengang have troet, hvem havde dengang i sine skrækkeligste drømme ment det muligt, at I, som havde oplevet lidelserne fra helvedet i Buckenwald, i Maidanek, Sachsenhausen, Ausch-

Juleaften i Ryvangen.

Foreningen »Gestapofangerne« afholder juleaften kl. 15.45 en højtidelighed ved monumentet i Ryvangen.

Direktør Aage Schoch taler, Studentersangerne synger og Hjemmeværnet møder med fakler. Der er adgang for alle, der vil mindes besættelsestidens ofre på denne aften.

Revision

H. C. STEEN HANSEN
statsaut. revisor

St. Kannikestræde 10, Kbhvn. K. Tlf. C. 16.555

Akts.

De danske

Bomuldsspinderier

Veje - Valby

Kiks Biscuit Vafler Marcipan

AKTIESELSKABET

JUL A. JØRGENSEN
AARHUS

witz, Berzen-Belsen, Ravensbrück, Dora og Dachau, at I som de nuværende magthavere i Østeuropa ville indføre et nyt rædselsherredømme, nye systemer af hemmeligt statspoliti, ja nye k.z.-lejre til tilintetgørelse af uønskede modstandere?! At I kunne være skamløse nok til at oprette disse nye k.z.-lejre netop på de gamle fælles lidelsespladser, hvor vi i 1945 havde svoret: Aldrig igen!

Vov ikke at hævde, at i disse lejre og fængsler sidder i dag kun de mest gemene krigsforbrydere fra Hitlers tid! Disse sidder for størstedelen ved bord sammen med jer som skattede eksperter! I jeres kældre, tugthuse og k.z.-lejre holder I andre fangne: Kristne, jøder, socialister, liberale, bibelforskere, — eller kort sagt besværlige!

I, vore tidligere kommunistiske kammerater, har dermed ikke blot bedraget os og vore fælles ofre — I har bedraget jer selv og alt, for hvilket vi har kæmpet og lidt i fællesskab.

Ikke vi udstøder og udelukker jer fra det kammeratskab, der binder os sammen på tværs af nationaliteter, konfessioner, partier og klasser — *I har udstødt jer selv og lukket jer selv ude!*

Ikke vi stiller jer i dag på linje med bødlerne fra Theresienstadt og Auschwitz, fra Mauthausen og Flossenbürg — *I selv* har degraderet jer til villigt værktøj for et barbarisk system!

Fra Buchenwald til Korea og fra Murens til Kaukasus findes vore vidner!

De spørger jer, og vi spørger jer med dem: Drister I jer endnu til at tale om frihed og menneskeret ansigt til ansigt med jeres utallige ofre? Vover I stadig at tale om fred, når millioner af slaver dag og nat arbejder for jeres rustninger, og hundredtusinder må dø i de krige og borgerkrige, som I har anstiftet? Vover I at kalde det demokratisk, når I presser jeres ofre til „valg“?

Af jeres valgmetoder havde selv Hitler kunnet lære! Vover I stadig at tale om folkeforståelse og solidaritet, når jeres ofre og jeres modstandere er solidariske i deres afsky overfor jeres forbyrdelsers kendsgerning! Hvor bliver jeres egen solidaritet af, når en af jeres egen midte afhentes af Politbureau for at sende ham i dødslejrene eller mere nådigt lader ham sende hinsides? Hvor er Heinz Neumann, Kurt Miller . . . hvor er alle de andre blevet af? *Hvor vil I selv være i morgen?*

Vi tidligere frihedskæmpere fra Frankrig, Tyskland, Holland, Belgien og Luxembourg og med os alle frit tænkende i områderne, hvor I har magten, anklager jer, vore tidligere kommunistiske kammerater for: Forbrydelser mod freden og menneskeheden, for brud på jeres ed af 1945, forrædderi mod vore døde og levende kammerater!

Vi erklærer jer kamp, sådan som vi engang har erklæret Hitler den, den kamp, som vi dengang førte til den sejr-rige ende!

Dem iblandt jer, som endnu ikke har pådraget sig skyld, tilråber vi: Besind jer og vend om, inden det bliver for sent!

Vi ved, at der også på denne side af jerntæppet gives ting, som vi ikke synes om.

Vi ved, at jeres terrorsystem i hele sin skændighed kun er mulig på grund af svaghed og fejl hos frihedelskende mennesker i øst og vest. Vi ved desuden også, at der i dag er mere end nok af defaitister, opportuniste og såkaldte neutrale! Til dem siger vi: I kampen mod uretten og umenneskeligheder må der ingen svaghed og fremforalt ingen neutralitet gives!

Men til dem, der diskrediterer vor gode sag, misbruger den som dække for deres fortid eller jeres dunkle fremtidsplaner, siger vi: Hjælperne for et hvilket som helst diktatur, ligegyldigt i hvilken retning, hvilken farve og navn det har, skal de være sikre på, at vi også vil blotte og bekæmpe!

Vi tidligere kæmpere fra den europæiske modstandsbevægelse vil også i dag stå i forreste række, når det gælder at forsvare vore demokratiske friheder.

Vi vil være vogterne af vor vesterlandske kultur, forkæmpere for et frit Europa med social retfærdighed, eksemplet for alle, der har en god vilje og håbet for alle, som endnu er tvunget til at leve i ufrihed for legeme og ånd!

Men til dem, der i dag, som vi engang, må lide under et forhad system med brutal magt og undertrykkelse og enhver fri meningsytring, råber vi:

I er ikke alene! I er ikke glemt! Jeres sag er også vores sag, thi vort fælles Europa ender ikke ved Elben!

Vær uden bekymringer! Vi ved, hvad vi skal mene om jeres magthaveres valgsejr på 99 %! Men bevar modstandsånden i jeres hjertes!

Lær at vente, som vi også engang måtte lære den sværeste af alle kunster. Befrielsens dag vil også komme for jer! Måske lysner det allerede, og I og med jer de n verden, der længes efter frihed, aner ikke noget derom.

Men måske bliver der pålagt jer og os endnu sværere prøvelser, indtil endelig terrorens ismagt endelig bliver brudt af de befriende stråler fra et nyt forår . . .

Dagen vil komme! Jeres og vor modstand vil sejre til sidst!

Så sandt Gud hjælpe os.

Bestyrelsen for foreningen af nazitidens forfulgte i Belgien, Tyskland, Frankrig, Holland og Luxemburg.

LEDEREN:

Vi har jo alle skyld!

Ved det fælleskirkelige stævne, der har været holdt i Hamborg, og som omtales andetsteds i bladet, har man en række forhandlinger. Det hedder i beretningen, at man gang på gang kom tilbage til skyldspørgsmålet, men at man gerne gik ud i almentologiske betragtninger om, at vi jo alle har skyld.

Der føres i disse dage mange drøftelser om skyldspørgsmålet. Hver retssag drejer sig jo om skyldspørgsmålet, og

i dagliglivets foreteelser er der mange mennesker, der af vane drejer drøftelsen ind på skyldspørgsmålet. Dette kan i mange tilfælde være naturligt, men det kan også antage næsten sygelig karakter. Man kan jo også i stedet samle interessen om problemet: Hvordan afhjælper vi den skete skade.

Tilsyneladende er det tyske skyldspørgsmål ganske enkelt, men det kan dog også ved hjælp af nogen spidsfindighed gøres indviklet.

Når vi føler trang til netop her at sige et par ord om skyldspørgsmålet, er årsagen den, at vi synes, at man mange gange ganske forplumrer dette spørgsmål.

Hvis vi indsnævrer spørgsmålet til udelukkende at dreje sig om det nazistiske Tysklands skyldspørgsmål, ønsker vi at understrege, at der ihvertfald er en række mennesker, der med fuld ret kan siges at være skyldfri.

Det drejer sig f. eks. om de to millioner tyskere, der i kampen mod Hitler og hans bande, mistede friheden og endte deres liv i tyske fængsler og lejre. Det gælder de millioner danskere, nordmænd, franskmænd, polakker, ja De kan selv fortsætte rækken — det er de mange mennesker fra nazibesatte lande, der ofrede formue, frihed ja i mange tilfælde livet i kampen mod tyrannerne.

De har ingen skyld i, at Hitler kom til magten. De har ingen skyld, når talen drejer sig om uhyrlige volds handlinger, som øvedes i Tysklands navn af Himmler og hans håndlangere.

Hvorfor overfor disse millioner bruge en almenkristelig læresætning som denne: Vi har alle skyld.

Deres ofre er så store, at man ikke kan bringe større ofre. Deres stillingtagen var så klar, at der ikke var noget at tage fejl af.

Lad os blot føre klar tale og sige det rent ud, at de skyldige var de aktive, det var medløberne, det var kolaboratorerne, det var opportunisterne. Man kan også sige det med andre ord, at det var de folk, der forstod at holde en bagdør åben, så de ville have fordele, enten det gik på den ene eller den anden måde.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Meddelelse til Pigtraads læsere.

Kammeraternes Hjælpfond har erfaret, at fangeorganisationen »Gestopofangerne« (fh. »Frøslevforeningen«) har anvendt en agent, der i adskillige tilfælde har henvendt sig til »Pigtraad«s annoncører og støtteabonnenter med anmodning om annoncer og abonnenter til foreningens medlemsblad »Gestapofangen« under foregivende af, at foreningens evt. overskud anvendes til hjælp for nødlidende kammerater fra besættelsestiden.

Da agenten i flere konstaterede tilfælde har refereret til »Kammeraternes Hjælpfond«s tillidsmænd på en sådan måde, at bidragyderne har måttet få indtryk af, at de ydede bidrag blev anvendt til hjælpearbejde gennem »Kammeraternes Hjælpfond«, føler forretningsudvalget sig foranlediget til at gøre »Pigtraad«s abonnenter og annoncører opmærksom på, at beløb, der er indkommet til »Gestapofangen«, ikke kommer vort hjælpearbejde til gode, og at »Kammeraternes Hjælpfond« intet har at gøre med nævnte organisation, der gennem den omtalte agent

har modtaget flere tusinde kroner, hvoraf dog intet beløb efter det for forretningsudvalget foreliggende er anvendt til hjælpearbejde.

»Kammeraternes Hjælpfond«s
forretningsudvalg.

LISTE over bidragyderne til bernadotte- værelserne

<i>Kbhvn.:</i>	Kr.
Fabrikant Ludv. Hagelin	10,—
Jørmø Import	20,—
Fotograf Ove Nielsen	5,—
<i>Bagsværd:</i>	
Civiling. Arne Andreasen	5,—
<i>Haderslev:</i>	
F. Braae	5,—
<i>Herning:</i>	
Frimurerlogen Folke Bernadotte	100,—
Jydsk Grundejerkreditforen.	25,—
<i>Horsens:</i>	
Joan Ekman	5,—
Rolf Løvschal	10,—
v/ Knud Madsen	100,—
v/ Anna Mogensen	100,—
Børge H. Sørensen	20,—

(fortsættes næste side)

Laur. Wornings Eff.

Farver - Tapethandel

Østeraa 6 . Aalborg

FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN
FORYNGER HUDEN · FORYNGER HUDEN

Worning & Petersen
VEJLE SÆBEFABRIK 1/3

Helweg Mikkelsen & Co.

Øster Farimagsgade 28 - Ø.

Jydsk Ilt- & Acetylen-gas Fabrik Akts.

Horsens

Harmsen's Handskefabrik

Rosenkrantzgade 31

Aarhus

<i>Kolding:</i>	
v/ Otto Schmidt	50,—
<i>Vejele:</i>	
v/ Politifuldm. Schlanbusch ..	50,—
<i>Lyngby:</i>	
Repr. M. Oppenheim	5,—
<i>Odense:</i>	
Børge E. Hoffgaard	2,50
<i>Viborg:</i>	
Forlagsboghdl. Vagn Fynbo ..	5,—
Filialbest. Jørg. Poulsen	5,—
	522,50
Tidligere indkommet	2180,05
Ialt Kr.	2702,55

Minde for krigens faldne.

Århus havn har sammen med Århus Marineforening besluttet at opstille et mindesmærke for krigens faldne. Det bliver billedhuggeren Johs. Hedegaards bronzeskulptur i legemsstørrelse »Fremskridende mand«, som Århus kommune købte ved konkurrencen om mindesmærket for frihedskampens ofre. Man regner med, at skulpturen vil være klar til opstilling i løbet af et årstid.

Man regner med til næste sommer at kunne opstille et frihedsmonument, som billedhuggeren *Mogens Bøggild* arbejder på, i Frederiksborg Slotshave ved Hillerød. Monumentet blev bestilt straks efter befrielsen i 1945, men Bøggild har haft så mange arbejder, at monumentet til Hillerød er blevet forsinket i mere end fem år.

Sjællands-konventet.

I lighed med hvad man har haft i Jylland siden 1945, hvor en stor del våbenmodtagefolk mødes engang om året, havde man i dagene 28—29/10 d. å. arrangeret et møde mellem tidligere modstandsfolk på Sjælland.

Man kaldte mødet »Sjællands-konventet« i analogi med det jyske »Ranum-konvent. Indbydere var:

E. Barfod *E. Holck* *E. Husfeldt*
Stig Jensen *Jens Lillelund*
Niels Mathiesen *Anker Olesen*
Børge Outze *F. Vang*
 Arbejds-udvalg:
Arthur Hansen, København
Aug. Schmidt, Helsingør
G. Theilgaard, Køge
A. Vilhelmsen, Nykøbing F.
Stig Jensen, København.

Ligesom man til Ranum-konventet inviterede gæster fra andre dele af landet samt fra Norge og Sverige, havde man til dette møde inviteret nogle af de nordjyske modstandsfolk.

Arrangørerne af mødet havde gjort et kæmpeforarbejde, således at det hele fik et særdeles smukt forløb.

Mødet blev afholdt på Krogerup højskole, som professor Hal Koch velvilligst havde stillet til rådighed. Den smukke gård og de smukke omgivelser er et ideelt sted til et sådant møde. I mødet deltog ca. 100 mennesker, hvoraf en halv snes var fra Ranum-konventet.

Man samledes kl. ca. 16 lørdag eftermiddag. Fik en kop the og gik derefter igang med indkvarteringen. Vi sov fra 3—6 mand på hvert værelse og arrangørerne havde på bedste måde sørget for at gamle kammerater blev indkvarteret sammen.

Kl. 18 spiste man middag. God og veltilberedt mad fra højskolens køkken, og kl. 19 samledes vi i salen, hvor Arne Sørensen talte om Amerika og Europa. Foredraget blev naturligvis holdt i Arne Sørensens blændende stil, og de af os, der aldrig havde været i Amerika, fik en mængde nye ting at vide.

Efter foredraget var der en livlig diskussion, der fortsatte ved aftenkaffen kl. 21 til langt ud på aftenen.

Senere var der kammeratligt samvær, der fortsattes på stuerne til de små timer.

Søndag morgen kl. 9 samledes vi ved morgenbordet og kl. 10 holdt kommandør Kjølens et glimrende foredrag om Atlantpagten.

Kl. 12 fik vi en god frokost og derefter var der frikvarter til kl. 15,30. Pausen blev af en stor del benyttet til udflugter i Nordsjælland, medens andre tog sig en velfortjent middagslur.

Kl. 15,30 talte major Gruth om Østen og kl. 17 generalmajor Møller om erfaringerne fra Koreakrigen. Begge foredragene var yderst interessante og lærerige, ikke mindst set på baggrund af den tid, vi oplever.

Kl. 18 spiste vi til aften, hvorefter der så småt begyndte at blive oprudsstemning. De fleste havde vendt næsen hjemad kl. ca. 21 efter en smuk og berigende week-end.

Mødets hele forløb tjener arrangø-

rerne til stor ære, og man må håbe, at Sjællands-konventet må blive en lige så fast »institution«, som Ranum-konventet hidtil har vist sig at være.

NYE BØGER

Analyse af demokratiets principper og funktioner.

David Lilienthal: »Min Tro på Demokratiet«. Forlaget Fremad. 152 s., kr. 5,75. På dansk ved *Hans Joakim Schultz*.

Lilienthal repræsenterer det bedste i amerikansk demokrati. Hans navn er uløseligt knyttet til det berømte TVA-projekt, som forvandlede store områder af gold jord til et af U.S.A.s frugtbare områder (et led i Roosevelt's New Deal politik) og fra 1945 desuden til atomenergi-kommissionen, hvis leder han var indtil 1950. I »Min Tro på Demokratiet« har Lilienthal ud fra sine rige erfaringer givet en indgående analyse af demokratiets principper og funktioner — en ærlig, positiv og personlig bog.

Englands demokratiske revolution.

Francis Williams: »Englands nye Vej«. Forlaget Fremad. 238 s., kr. 8,75. På dansk ved *Erik Hauerslev*.

Med Labour's regeringsdannelse i 1945 indledtes i virkeligheden et experiment af verdenspolitisk betydning: revolutionens gennemførelse på demokratiets grund. Francis Williams, tidligere chefredaktør af »Daily Herald«, nu en af Attlee's nærmeste medarbejdere, tegner i »Englands nye Vej« et skarpt billede af England under denne ublodige revolution, mændene bag den, den inden- og udenrigspolitiske situation og det fremtidige perspektiv. Bogen er fra mange sider berømmet som det klareste orienterende arbejde, der til dato foreligger om efterkrigstidens England.

Ansigtet bag ruden.

En lille novelle af Olav Holst

Det ringede på døren og jeg gik selv ud for at lukke op, da min kone var i køkkenet for at lave mad.

Udenfor døren stod en trist skikkelse, en mand, der med hovedet på siden, rakte nogle blade falbydende frem imod mig og mumlede noget uforståeligt.

Som sædvanlig stak jeg hånden i lommen for at give nogle småmønter, men kunne kun finde en tokrone. Jeg rodede i lommerne, men der fandtes ikke mindre mønter.

Det ærgrede mig lidt, for jeg havde ikke tænkt at give så meget, og jeg brød mig heller ikke om at spørge, om han kunne bytte.

Jeg stak ham tokronen og afslog ædelmodigt at modtage et af hans blade — »Livets Kamp« hed det vist.

Jeg lukkede døren og gik ind i stuen igen, idet jeg ærgrede mig over at være kommet af med mere end beregnet, men slog mig til tåls med, at jeg jo egentlig var et godt og barmhjertigt menneske.

Jeg stoppede min pibe og tændte og stod og kiggede ud af vinduet — det var ved at blive mørkt. Fra køkkenet hørtes lyde, der forkyndte, at middagsmaden snart var færdig.

Alt var idyl og fred, også mit sind var velbehageligt fredfuldt og harmonisk.

Pludselig, medens jeg stod og så på træerne derude i halvmørket gennem ruderne, der begyndte at dugge, så stod med eet for mig et ansigt, som jeg havde set engang. Jeg kan ikke sige, om jeg virkelig så det, eller om det kun dukkede frem i min erindring — men jeg så det for mig i et nu, som ved et lynglimt en mørk nat.

— Ja det er jo allerede en del år siden — det var i Dachau — koncentrationslejren — det var en nat, hvor jeg ikke kunne sove, og jeg famlede mig i mørket ned fra den hylde, hvor vi lå sammenklumpede. Jeg vaklede ud i vaskerummet. Utøjet bed og sulten og tørsten sved, og det var umuligt for mig at sove på de bare brædder.

I lommen havde jeg en brødskorpe, som omhyggeligt var blevet gemt. Den

var blevet sparet op af de sulterationer, vi fik, for at forsøge at skabe en lille reserve, i tilfælde af, at vi skulle sendes ud på arbejdskommando, hvor man kunne risikere slet ikke at få noget i flere dage.

Der var vådt og koldt i vaskerummet, men udenfor lyste månen — koldt og uvirkeligt.

Jeg tog brødskorpen op af lommen, nu kunne jeg ikke gemme den længere. Jeg bed af den og tyggede det hårde, tørre brød, lavet for største delen af cellulose.

Pludselig gled en skygge for vinduet og jeg så et ansigt, der blev presset mod den skårede rude.

Det var bogstavelig talt, som om hjertet holdt op at slå, det var jo en af dem fra nabobarakken — tyfusbarakken.

Hver morgen så vi lige udenfor vore vinduer en række af nøgne lig, det var dødens høst i nattens løb ovre hos vore naboer.

Nu kunne jeg efterhånden skimte ansigtet trods mørket. Han havde et læst tæppe op over hovedet og hans store feberskinnende øjne stirrede som hypnotiseret på min brødskorpe. Men sin knokkelhånd famlede han ved den sønderlåede rude og jeg hørte ham med en mærkelig hvislende stemme bede: »Kam'rat«.

Forfærdet veg jeg tilbage i mørket og gemte brødet.

Det var, som så jeg i det kolde månelys tyfusbacillerne komme svirrende som bier og flyve ind mod mig gennem hullet i ruden.

En gammel forslidt vending jog gennem min hjerne: Døden banker på ruden!

Jeg knugede brødet i hånden, sulten rev og sled i mig, og jeg ville ikke — ville ikke — give brødet fra mig, det brød, som jeg havde kæmpet og lidt for at spare sammen.

Hans ansigt fortrak sig, og han hvædede nogle uforståelige ord på et fremmed sprog med en mærkelig uvirkelig, fugleagtig hvisken. Så vaklede han bort på sine nøgne uhyggelige ben

Assuranceforeningen

SKULD

AMALIEGADE 33

København

AUTOCO

A/S

Gl. Kongevej 5

København

C. 894

Udenfor Kontortid C. 7778

AUG. BORGEN

Indeh. Aksel Malling

ASSURANCE

Højbroplads 5 . København K

Glasmagasinet

v/ Jørgen Meyer

Nørre Voldgade 12

København

— bort gennem barakgaden slimede mudder.

Der stod jeg med brødet og skammede mig — og glædede mig over at have det i behold.

Han havde sagt »kammerat« og havde bedt — jeg burde have brudt brødet og delt det med ham. Jeg havde forhærdet mig og forrådt ham — og hanen havde ikke gælet.

Af sult og frygt, i rædsel og væm-

melse havde jeg forrådt ham.

Brødet var livet og tyfus var døden — her gjaldt det: dig eller mig — livets kamp.

Og nu stod jeg her i min lune stue og følte mig veltilpas ved at have givet en slant til en fremmed!

Ansigtet bag ruden forkyndte for mig, at kun den, der må undvære for at give, virkelig er barmhjertig.

samme lødighed som 24 karats guld eller tretårnet sølv.

Frøslev er derfor et æresnavn, som forpligter, og vi, der ærer dette navn, kan ikke være *Frøslevlejrens* bygherre, den daværende danske centralforvaltning og samarbejdsudvalget taknemmelige nok for, at lejren fra sin første periodes første dag blev benævnt *Frøslevlejren*. Nu stedet med navnet *Padborglejren*, hvor dansk ungdom i kongens klær har det godt og intet savner, det skulle da lige være fjernvarme, men den kan de forøvrigt få — i overført betydning — fra venskabsbyen Frøslev.

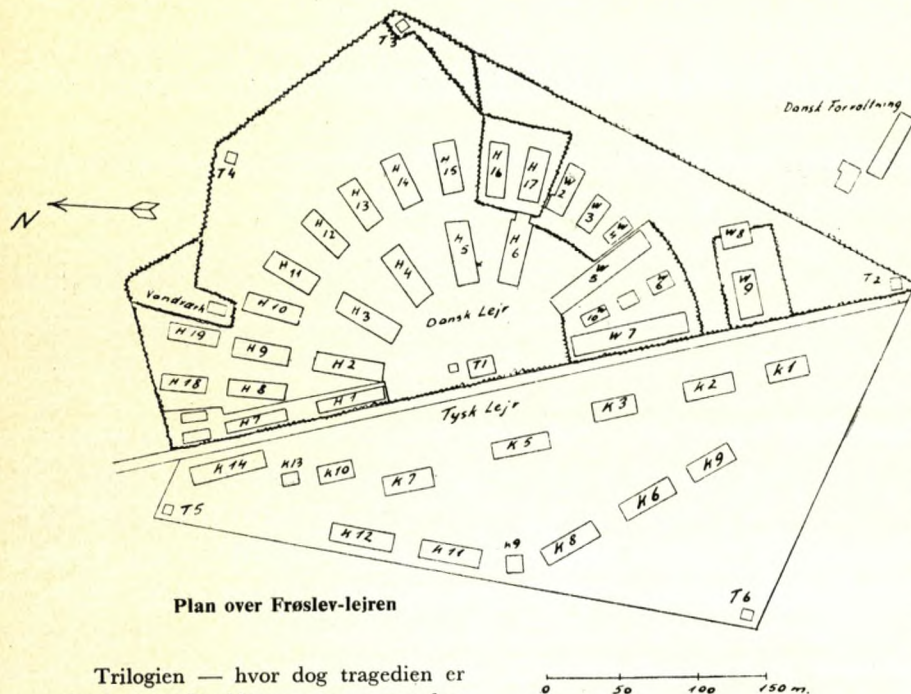
Fra første begyndelse tysk koncentrationslejr med hvad dertil hører af tvang, terror og frihedsberøvelse, overbelægning og sammenstuvning af folk ud over alle rimelige grænser, hvis daværende beboere i tyskerne hverken så venner eller beskyttere og som forøvrigt overhovedet ikke havde bedt hverken om »herrefolkets« venskab eller beskyttelse, men langt hellere så dette anbragt på Bloksbjerg, som derimod tillod sig at tro, tænke og tale som det nu engang behagede dem bedst uden at spørge tyskerne om tilladelse. Et sted, der såfremt væggene kunne tale, kunne fortælle meget om tortur, lidelser og tvang, men også om opofrelse og et ubrydeligt sammenhold og kammeratskab på tværs af alle et livs ellers skilende af sociale og politiske forhold opstillede almindelige regler og linier.

I sin anden periode straffelejr for »herrefolkets« danske medløbere og ligesindede. Som Fårhuslejr en anstalt, der, det tilstår jeg villigt, ikke kan af-tvinge mig den ringeste interesse. Den kunne for mig, for den sags skyld, lige så godt have ligget på bunden af Vesuv eller det sydlige Ishav ganske efter den pågældende tids beboeres eget valg eller forgodtbefindende uden mindste indsigelse fra min side. Bedst havde det været, om denne anden periode overhovedet ikke havde været nødvendig eller om en eneste lang kulsort nat havde opslugt al den skam og skændsel, der ved beboernes adfærd var påført vort land.

Gudskelov fik denne periode ende, og en ny tid oprandt med solskin, hygge og glæde indenfor det lille samfund der ude bag skovens og poldenes læ, men derom senere.

FRØSLEVLEJREN - faarhuslejreren - PADBORGLEJREN

Af ritmester A. Malling-Jacobsen

Plan over Frøslev-lejren

Trilogien — hvor dog tragedien er begrænset til midternavnet — som formentlig ethvert voksent menneske i dette land kender, mange af egen erfaring, den være god eller dårlig, afhængig af den pågældendes egen samvittighed, alle ved, det er det tredelte navn gennem en femårig udvikling på det samme lille rødmaledede baraksamfund med de mange hvide skorstene liggende i læ af graner og polde midtvejs mellem landsbyerne Frøslev og Fårhus, små 4 km fra landsgrænsen ved Padborg.

Frøslev hed det. Fårhus blev det. Padborg er det.

Landsbyen Frøslev har alle dage været præget af danskhed i al sin gøren

og laden, i udlændighedsårene fra 1864 til 1920 lå den som en dansk enklave midt i blakkede omgivelser, spøgende siges der om beboerne — de Frøsleer — at de var så danske, at »de lowt syv mil mod æ væ'r«, og det siger ikke så ganske lidt, for der var en overgang, hvor det blæste en stram søndenvind, men »de Frøsleer« holdt stillingen og tonede rent flag, deres farver var rødt og hvidt, de havde som gamle brave Helgesen i Frederiksstad en vis evne til at borteliminere alt, hvad der hed sort i denne forbindelse, derfor er navnet *Frøslev* en garanti for danskhed af

HORSERØD

Larsen var i Horserød en venlig
»Medicinmand«

Der var selvfølgelig ingen, der i sin vildeste fantasi kunne tænke sig, at æresnavnet »Frøslevlejren« skulle overføres på dens afløser straffelejren, lige så lidt som man kunne tænke sig at overføre navnet »Fårhuslejren« på dens afløser den nuværende »Padborglejr«, der fik dette navn, fordi Frøslevnavnet så decideret var knyttet til en ganske bestemt tid og til ganske bestemte mennesker og forhold i en svunden tid.

FRØSLEVLEJREN

(Udarbejdet på grundlag af egen personlig viden. Citaterne fra »Beretning til folketinget afgivet af den af tinget under 8. januar 1948 nedsatte kommission i henhold til grundlovens § 45.

Bog VII. Bind 3. »Justitsministeriet og retshåndhævelsen under besættelsen«).

Dens tilblivelse og forhistorie.

Gennem 4 års besættelse, tvang og terror, tortur og uretmæssig indgriben fra besættelsesmagtens side på snart sagt alle områder havde »dette latterligt lille lands« befolkning vist, at mælervenden hitlers »lille kanariefugl« ikke alene kunne være en sød lille sangfugl, men også et nederdrægtigt arrigt gespenst, der både havde næb og kløer og forstod at anvende disse, som satte sine håbefulde grønne beskyttere og »herrer« mange grå hår i hovedet, for så vidt de da ikke var skalleklippet, og som tilsidst sprængte sit burs rammer,

A. & H. MEYER Farveri
C. 3689

Fr. G. Knudtson's
Bogtrykkeri

Tryksager
... hurtig Levering

Ny Toldbodgade 31
København . C. 83

C. Hofman & Co.

Jern - Staalbjælker - Strækmetal - Bygningsartikler
Monierjern - rustfrit Staal
Art. for Autogensevsjning - Elektrosvejsning

Sdr. Allé 35
Aarhus

Danmarks Histore

2 bind, 800 sider, udgivet af historikergruppen under redaktion af Johan Hvidtfeldt, Ib Koch-Olsen og Axel Steensberg.

Det Danske Forlag

Vestre Boulevard 47 - Telefon Central 13575

Pris kr. 48,00 hæftet,
kr. 72,00 indbundet,
leveres også i 13 hæfter
à kr. 4,00

første hæfte udsendes
medio december.

Værket fås i brugsforeninger, hos en del antikvarboghandlere samt direkte fra forlaget.

»og fuglen den fløj væk«. Andre blev så indfanget og sat i bur, men de var ikke en smule bedre end stammoderen, de havde ganske de samme nykker, ja, efterhånden som årene gik, blev de endog værre end det første kuld, og beklageligvis måtte »herrefolket nu engang have »frie fugle i bur«, det var blevet en eksistensbetingelse for d'her-rer, hvis hele liv og tilværelse her i lan-det var så absolut afhængige af disse »bure« og deres indhold. Tiden gik, og denne kanarifuglelyngel voldte »herrefolket« stadig større og større vanskeligheder, men nu havde det va-ret længe nok, nu var der gået godt 3 år, nu skulle der statuere eksempel, og det sådan, at denne »infame yngel« faldt til føje og forholdt sig rolig.

Det skete med brask og bram den 29. august 1943.

100 fugle fra Horserød fløj væk.

Herrefolket agtede nu ikke alene at optræde i rollen som sådan, men til-delte sig selv rollen som beskyttere og-så, hvorfor de overfaldt og afvæbnede bevogtningsmandskabet ved »fuglebu-ret« kaldet »Horserøddlejren« og overtog selv bestillingen, hvilket ca. 100 af bu-rets beboere benyttede sig af til lige så stille at forsvinde »og fuglene fløj væk«, det var selvfølgelig ikke så godt, men hvad! Al begyndelse er jo svær, hvorfor skulle den så ikke være det for »herrer-folket« også. Men nu skulle det være absolut alvor, og alvor blev det i en grad, som beskytterne næppe havde tænkt sig. Heldigvis var det danske folk også blevet enige med sig selv om, at nu havde »kanarifugletilværelsen« varet tilstrækkelig længe, og skulle det være alvor, så skulle det virkelig være alvor, så tog man skeen i en anden hånd og al medgørlighed var som blæst bort, nu kunne det gå som det ville, værre end man havde det, kunne man ikke få det, nu satte man hårdt mod hårdt og sagde »NEJ«.

Tyskerne studsede, sundede sig lidt og begyndte så at indfange danske statsborgere af jødisk afstamning, som sam-men med de endnu i Horserød værende internerede blev sendt til koncentra-tionslejre i Tyskland, hvilket var så afgjort i strid med de forudsætninger, hvorunder interneringen var sket. Over-for denne folkeretsstridige deportation protesterede udenrigsministeriets direk-

tør i den danske centralforvaltnings navn og opfordrede dr. best til at gøre sin indflydelse gældende på rette sted for at alle kunne tilbageføres her til landet og blive bevogtet her. »Det var danske statsborgere, der efter dansk ret havde ubetinget krav på, at de ikke sendtes ud af landet. Deres tvangs-bortførelse stred mod folkeretten, også såfremt der havde hersket krigstilstand mellem Danmark og tyskland. Over-førelsen til tyskland måtte redresseres.« Herom førtes en del forhandlinger, der alle tilsidt løb ud i sandet på grund af tyskernes vrangvilje.

I februar 1944 var der påny tale om deportering af 100 danske statsborgere, hvorfor der den 1/3 s. å. påny rettedes henvendelse til bemeldte dr. best. »En sådan derportation måtte i hvert fald udsættes, indtil spørgsmålet om indretning af en lejr her i landet var nærmere blevet undersøgt, således at de værste følger af anbringelsen i koncen-trationslejr i tyskland, nemlig »DE-PORTATIONEN« blev undgået.

Dette blev lovet og mærkværdigvis for en gangs skyld også holdt. Den 2/3 telefonerede tyskerne til udenrigsmini-steriet, at det forholdt sig rigtig nok med deporteringen, og at årsagen væ-sentligst var, at de tyske myndigheder ikke her i landet disponerede over til-strækkelig fængselsplads, men at det var sandsynligt, at såfremt de danske myndigheder inden klokken 16.00 sam-me dag kunne give bindende tilsagn om straks at stille de fornødne rum til rådighed til anbringelse af de pågæl-dende personer her i landet, så var der begrundet udsigt til, at deportationerne kunne undgås. *Hvad angik indrettelsen af en tysk lejr her i landet, så havde man (tyskerne) overvejet at lade en sådan opføre et sted i Sønderjylland i grænsens nærhed, men herom måtte der naturligvis føres nærmere forhand-ling senere.* Samtalen fandt sted kl. 11,45.

Klokken 13,30 s. d. meddelte det danske udenrigsministerium tyskerne, at man var rede til at stille den for-nødne plads til rådighed i Vestre Fængsel.

Klokken 16,30 meddelte tyskerne, at deportationen efter det kl. 13,30 s. d. afgivne tilsagn var opgivet, og at de trufne forberedelser var annulleret.

Den 29/3 s. å. havde udenrigsmini-

Man lovede, at muselmændene fra Tyskland skulle komme hjem til Danmark.

steriets direktør Svenningsen) påny en forhandling med best og kom ved den ind på spørgsmålet om bygningen af en tysk koncentrationslejr i Frøslev plantage her i landet, ligeså om tilba-geførelsen af de i tyskland værende danske statsborgere. *dr. best havde nemlig tidligere meddelt minister Mohr, at han (best), såsnart lejren var færdig, ville træffe foranstaltninger til at få de deporterede danske statsborgere tilbage til Danmark.*

I samtalens løb bemærkede direktør Svenningsen, at det måske kunne være en lettelse for de tyske myndigheder — selv om det måtte være ganske klart, at lejren i et og alt var et tysk fore-tagende — dersom det danske fæng-selsvæsen påtog sig bespisningen på samme måde som i Horserøddlejren, hvilket syntes at have dr. bests bifald; han ville komme tilbage til spørgsmålet senere.

Direktør Svenningsen fremhævede udtrykkeligt under denne samtale, at forudsætningen for opførelsen af Frøs-levlejren absolut måtte være den, at de hidtil arresterede og til tyskland de-porterede danske statsborgere blev ført tilbage hertil landet, og at der herefter ikke skulle være tale om nye deporta-tioner.

best tog ikke afstand herfra, men erklærede tværtimod, at han ville virke for tilbageførelsen af de danske, der var anbragt i Stutthof, Sachsenhausen o. a. st., men tilføjede dog, at man ikke måtte gøre sig håb om at få de i Theresienstadt anbragte danske jøder tilbage.

PÅ GRUNDLAG AF DISSE AFTALER BLEV FRØSLEVLEJREN TIL.

Planen havde forud været drøftet i samarbejdsudvalget og tiltrådt af dette. Tyskerne havde ønsket lejren lagt lige op ad den danske-tyske grænse, og efter forhandling med det danske statskøvsæsen valgte man en af de skønneste pladser i Frøslev Plantage. tyskerne skulle forestå lejrens indretning, men materialerne skulle vi selv skaffe.

Man håbede ved denne ordning at have sat en stopper for al fremtidig deportering. Et håb som, det viste sig inden længe, skulle blive skammelig beskæmmet, herom senere.

Ved skrivelse af 29/7 1944 kommer direktør Svenningsen atter ind på spørgsmålet om tilbageførelsen af danske statsborgere fra koncentrationslejrene i tyskland, »en sag, som man her i landet tillægger den største betydning«, og peger samtidig på, at for det tilfælde, at Frøslevlejren ikke skulle være stor nok til at rumme alle, gav de danske myndigheder gerne afkald på Horserødlejren indtil Frøslevlejren var udvidet i tilstrækkelig grad.

Frøslev-lejren blev hastværksarbejde.

Arbejdet på Frøslevlejren var allerede påbegyndt sidst i april måned s. år. det udførtes af entreprenørfirmaet Nicolaisen & Nielsen, København. Det var hastværksarbejde og kunne formentlig have været bedre, på den anden side må det indrømmes, at der ikke var levnet firmaet ret megen tid til det, lejren skulle være færdig til indflytning til en bestemt dag, så det skulle jo gå som lyn og torden. Der blev da også arbejdet næsten dag og nat, den enkelte arbejder havde op til 100 kr. i døgnen, hver ugedag blev der udbetalt mellem 80 og 100.000 kr. Smeden i Frøslev arbejdede dag og nat, essen glødede og gnisterne sprang, det ene sæt beslag efter det andet så dagen eller nattens lys, alt efter klokkeslettet, hvorpå det blev færdigt. Når

Wright, Thomsen & Kier

Aktieselskab

Civiling. - Entrepr.

Trondhjemsplads 3 - København

Mammen's Æskefabrik

AKTIESELSKAB

Art. for Isenkramfabriker - Bogtrykkeri

TRØJBORG - AARHUS

Gummivarefabriken „Jylland“ Akts.

Gummivarefabrik - Cyklegummi

Sct. Helenevej 13 - Horsens

SØNDERJYDSK TÆPPEFABRIK

A. R. KJERBY A/S

HØJER

Leverer kun gennem forhandlere

Forlaget „Danmark“

Frederiksholms Kanal 18
København K.

mester ikke var i smedien, var han på vej rundt for at forberede modtagelsen af lejrens danske beboere, især det danske fængselsvæsenes tjenestemænd, der fulgte med hernel fra Horserød, og som allerede i lang tid havde levet »på kuffert« fjernt fra hjem og familie. For befolkningen hernelde kunne det jo se noget mærkeligt ud, at disse tjenestemænd arbejdede i en tysk lejr, og det måtte for enhver pris undgås og blev undgået. Mester var alle vegne, opildnede alle til at yde deres bedste, for at lejren kunne blive færdig til den fastsatte tid, så at danskerne kunne komme hjem fra fængsler og koncentrationslejre i tyskland.

Fængselsvæsenets folk blev modtaget med åbne arme, og det er ikke så lidt, der ad mange forskellige kanaler — tyskerne til trods — er sivet ind i lejren fra de mærkeligste steder gennem ganske enkelte mænd. Vi kender disse trofaste venner, ved, hvor de findes og takker dem for, hvad de har gjort for vort ve og vel. Navne ønsker ingen af dem nævnt, men de glemmes aldrig.

Lejren stod rede til at modtage hele Horserødlejrens belægning ca. en 800 mand, der efter en møjsommeligt rejse pr. skib den 13. august ud på natten nåede Frøslellejren. Der har senere i lejren været interneret op mod 6000 mand, spisningerne må på dette tidspunkt have været foregået nærmest på transportbånd.

Næsten bundløst pladder.

Lige så venlige og smukke omgivelserne var i Horserød, lige så nøgne og bare var de i Frøslev ved vor ankomst dér. Der var steder, hvor der næsten var bundløst af pladder, særlig foran spisesalen, hvor så mange mennesker altid færdedes.

Men også på Frøslellejren blev der sat skik, når man kom ned under alen — ikke at forveksle med meteren, selv om også førstnævnte på sine steder godt kan blive indtil en meter tyk — og fik afløb for vandet, kunne man efterhånden gå tørskoet omkring.

Ved en gennem hele lejren førerde vej var denne adskilt i to skarpt fra hinanden afsondrede dele. I den vest for vejen værende del administrerede tyskerne med deres administration, kaserne og eget køkken m. v. Øst for

vejen spredt i vifteform lå ca. 20 barakker til ophold for »fangerne«, til værksteder, vaskeri og sygehus og en »isoleringsbarak«, tyskernes pæne omskrivning af ordet »enecelle«, her lå også spisesalen, alt omgivet af et højt pigtrådshegn. Midt i lejren lå en fæstningsagtig bygning, »tårnet« kaldet, hvis midterste del var indrettet til vagtlokale. Alle, der skulle ud og ind i den indre lejr til »fangerne«, måtte passere den tyske vagt her. I denne bygning stod øverst oppe en soldat på vagt, parat til at skyde med maskingeværet, der var anbragt der, hvis der skulle vise sig det mindste tegn på uro eller opstand blandt lejrens danske beboere, ovenover på taget fandtes en projektør til belysning af lejren, for at tyskerne kunne holde øje med os også om natten.

Tårne med maskingeværer.

Uden om lejren umiddelbart indenfor det omgivende pigtrådshegn fandtes 5 mindre tårne, hver bemanded med en udkigspost, alle forsynet med maskingevær. Lejren var udenfor pigtråden, der efter mørkets frembrud var strålende oplyst, omgivet af et tæt minefelt af forbundne flaskeminer, der sprang, blot en hare eller et dyr forvildede sig derind, hvilket skete nu og da i begyndelsen, de arme dyr havde aldrig været i tyskland og forstod derfor ikke de tyske opslag om minefaren. Disse sprængninger vakte i begyndelsen vild panik blandt de grønne »beskyttere«, man må jo vel erindre, hvor mange menneskeliv der var betroet deres varetægt indenfor pigtråden. Mænd og kvinder spiste i samme sal, men til forskellige tider, så de fik ikke lejlighed til at tale sammen. Besøg kunne tillades efter nærmere bestemte regler, som tyskerne generøst forlængede, ja, altså på den måde, at der stadig blev længere og længere mellem besøgene. Med tilladelsen til at skrive breve gik det på samme »velvillige« måde.

Til dette »eldorado« i »strålende omgivelser« efter »overbandittens« (den tyske lejrleders kælenavn i daglig tale) udtalelser (gad vide om han virkelig tænkte på pigtrådens belysning, det ligner ikke tyskerne at være vittige) ankom vi som før nævnt den 13/8 44 ca. 800 kvinder og mænd fra Horserød efter en meget anstrengende

sejlads på 1½ døgn. Det var derfor taknemlige tanker, der blev sendt det danske fængselsvæsen, da vi ved 23-tiden, da den sidste mand var lukket ind bag pigtråden, blev bispist med en pragtfuld gang »gule ærter og flæsk«. Maden var fortrinlig, og der var nok af den, kun en eneste gang i den tid, jeg »ferierede« derude, var der smalhans, men det var overfor en af tyskernes danske håndlangere, en vis overfed nobel, der havde for vane at tilrane sig kosten i det danske køkken.

En episode i køkkenet.

Den fra det tyske køkken har næppe bekommet ham så vel. Bemeldte nobel skulle rejse til København og havde derfor beordret det danske køkken til at fremstille en pakke lækkert smørbrød med en pilsner til, hvilket selvfølgelig også »skete«, men ved en »fejltagelse« udleverede man ham »desværre« 4 tykke humpler bart brød og en flaske vand. Da han rasende vendte tilbage og højlydt bebrejdede kokken dette, trak denne på skuldrene og viste ham i køleskabet en pakke mad (fremstillet for tilfældet af tørt rugbrød og muggent pålæg samt en flaske surt øl), som efter kokkens opgivende havde ligget i køleskabet i de 14 dage hr. nobel havde været borte, og han kunne så sandelig ikke gøre for, at bemeldte nobel selv var gået ind i køkkenet, hvor ellers kun køkkenpersonalet, efter strenge ordrer fra den tyske lejrchef, måtte komme, og havde bemægtiget sig en pakke, der var bestemt for en anden. nobel skummede af raseri, men der var intet at gøre. Han forlangte ikke tiere madpakker fra det danske køkken, når han skulle til København. Forøvrigt fik disse københavnerejser en forholdsvis brat afslutning for samme nobel, idet han efter sigende en dag derovre kom ud for et pistolprojektil, der banede sig vej gennem hans af fedt omgivne hjerte, der ikke tålte denne perforering, men omgående ophørte med at virke, ja, og så var det forbi. Sådan kunne det gå dengang, nu er det næppe helt så farligt.

Det var trætte og mætte mennesker, der den første aften lagde sig til ro i lejren. Næste dag for vi rundt som små forvildede kanarifuglebørn i et stort bur, intet var tyskerne tilpas, alt

skulle laves om, men efterhånden faldt der ro over gemytterne, og vi flyttede sammen som det passede os bedst, uden at tyskerne opdagede det.

Dagene gik, og vi hyggede os, som vi bedst kunne, men pludselig en aften i strålende vejr blev denne idyl brat afbrudt af en skrattende maskingeværssalve. Årsagen var, at en af kammeraterne var veget uden om en lystmast, formentlig på grund af et møde med nogle modgående kammerater. Mellem lysmasterne og pigtrådshagnet måtte ingen komme, og øjeblikkelig gav en hysterisk tysker ild. Vor kammerat blev så hårdt såret, at han døde af blodtabet; tyskerne skulle først hos soldaten have at vide, hvorfor han havde skudt. Lejren var i oprør, tyskerne var smaddernevøse. En arbejdsmand udenfor lejren havde nemlig set det skete, og nu kunne tyskerne risikere, at »diese verdammten dänen und verfluchten mörder« udenfor lejren begyndte at skyde til måls efter dem, når de sagesløse vandrede til og fra lejren. Den fare, hvori disse arme tyskere herefter svævede, kunne ikke af tvinge mig nogen som helst interesse eller medynk. Dagen efter beklagede »overbanditten« det skete.

Hilsen fra Nederlandene.

Limburg-vennerne af de danske tidligere politiske fanger og modstandsfolk — særlig dem fra Haderslev, Christiansfeld, Kolding og København — ønsker alle en glædelig jul og alt godt i det nye år.

Den hollandske sammenslutning af tidligere politiske fanger under besættelsestiden, Maastricht-afdelingen.

Tonny Gielens, formand,
Grote Gracht 81, Maastricht,
Nederland.

REDAKTIONEN

*beder alle bladets venner
modtage ønsket om
en god jul
og et lykkebringende nytår
med tak for
trofast følgeskab
i 1950*

Geam Tæppefabrik Aktieselskab

Østifternes Kreditforening

JARMERS PLADS 2

KØBENHAVN

Lange & Unmarch

Aktieselskab

Jern - Sanitetsartikler - Staalbjælker - Jærnrør - Centralvarmeanlæg

App. og Art. til Monierjern

Metaller - Værktøj en gros

Slotsgade 28-34 - Aalborg

A. P. MØLLER

KONGENS NYTORV 8

KØBENHAVN K

D/S SVENDBORG OG D/S AF 1912

Rederifdeling.....	C. 50.584	— Tankafdeling: C. 50.525
Liniefdeling.....	C. 50.585	— Sekretariat: C. 50.544
Assurance- og Haveriafdeling....	C. 14.006	— Bogholderi: C. 50.585
Inspektion	{ C. 50.565	
	{ C. 50.545	
Klarering og Befragtning.....	C. 50.524	— Køb og Salg: C. 50.564
		Proviantafdeling: C. 50.504

Folke Bernadotte-Mærkatet

5 ÅR er en lang tid — mangt og meget glemmes, men een ting står lyslevende for alle os, der havde den lykke at vende levende tilbage fra koncentrationslejrene: de hvide busser, der førte os hjem og den

mand, der gennemførte denne kæmpeopgave, greve FOLKE BERNADOTTE.

Han udførte sin store humanitære gerning beundret af en hel verden — og elsket af de tusinder, han hjalp. Kammeraternes Hjælpefond har markeret den 4. maj ved at udsende et mærkat med Bernadottes portræt. Og det er vort håb, at ikke alene alle tidligere koncentrationslejranger og deres familier, men også ethvert menneske, såvel som firmaer og institutioner, der føler taknemmelighed ved den uforfærdethed, hvormed Bernadotte kom danske borgere i yderste nød til hjælp, vil benytte mærkatet på deres breve.

Ved mærkatets udsendelse ønsker vi først og fremmest at hædre Folke Bernadottes minde, og vi tror at gøre det smukkest ved i hans gernings ånd at lade det forventede overskud ved salget tilfalde 2 kollegieværelser på frihedskollegierne, et i Aalborg og et i Aarhus. Dette vil være i fundatsens ånd, idet børn af faldne modstandsfolk vil have fortrinsret ved tildeling af disse værelser.

Der er hidtil blevet solgt 70.000 stk. af fondens eget smukke mærkat. Afsend venligst nedenstående bestillingsseddel omgående og lad os prøve at nå op på samme salg af BERNADOTTE-MÆRKATET.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Kortet afklippes til Bladets rand

TRYKSAG

Underskrevne bestiller herved

25 stk. mærkater

50 stk. mærkater

100 stk. mærkater

à 10 øre pr. stk. tilsendt pr. efterkrav.

(det ønskede antal bedes understreget)

Kan
nedlægges
ufrankeret
i
postbrev-
kasserne

211

Kammeraternes Hjælpefond,

Ordrup Jagtvej 175

Charlottenlund

Navn:

Stilling:

Adresse:

Reserveret Postvæsenet

Sådan havde han tænkt sig det.

Et ugeblad i Frankfurt har fundet tegningerne til den kæmpemæssige triumfbue, som Adolf Hitler havde tegnet udkastet til. Buen er 320 fod høj, og oven på den var det meningen, at der skulle have været en kæmpemæssig bronzestatue. Buen skulle være opført af granit med fire buer og helt efter gammelromersk skik. På siderne og over buerne skulle der være fire kobberrelieffer, forestillende Tysklands sejr og det nazistiske partis historie og — ikke mindst — billeder af Hitler selv og de andre naziførere.

PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 12 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund (kontortid 9—12,30). Telefon: Ordrup 5075.

Annoncer, der ønskes indrykket i bladet, må være kontoret i hænde senest den 20. i foregående måned.

REDAKTION

Ansvarshav. redaktør: Kommuelærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17—18).

Indlæg, artikler, meddelelser, breve fra læserne m. v., der ønskes optaget i bladet, må være redaktionen i hænde senest den 25. i foregående måned.

Redaktionsudvalg: Seminarieførster Paul Holt. Kontorchef i Krigsministeriet, oberstløjtnant Fl. B. Larsen. Pastor Poul Riis.

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak. Jørgensens Bogtrykkeri, Sturlasgade 14, København S. Telefon: Sundby 1871.

Klicheer: Persson's Cliché-Anstalt, København. Papir: A/S V. Crone & Møller, København.